

Megjelenik a lap Temesváron minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jellege: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethető helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden es. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvételnek. A beiktatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díj számíttatik.

Kiadó hivatal: belváros, kegyesrendiek utcája 89. szám Heil Adolf könyvvalozó intézetébe

Kedd, február 15. 1859.

7. szám.

Második évi folyam.

Az építészet eszméje és története.

III. Az ind építészet.

Mielőtt a szépség győzedelmes diadalmenetét tartva a görög építészet művein, egész fényében tündökölné, az előkészülés hosszú korszakát szemléljük, melyben minden nép szellemi tehetsége szerint a szervezetlen anyag ideális kiképezésére törekedve építészetét képezé, melyben a nép sajátsága egész egyoldalúságában fejezi ki magát.

A görögöknek, kikben az emberi természet ellenkező törekvései nemes öszhangzásban olvadtak fel, sikerült ezen ellentéteket szépépítészeti műveikben szép egységben tüntetni elénkbe. Ezen előkészület korszakában, ezen előlépcsőkön a lelket a természet uralkodása alatt találjuk, mert a népek zsenge gyermekkorában, midőn a lélek magát az anyaggal ellentétben érezve a természettel küzd, — ettől függő marad — képzeményei s tüneményei befolyása alatt.

Első szem ezen építészeti kifejlődés láncolatában az indiai építészet.

Ezen ország a szent Brahma Putra és Ind óriási folyamoktól körülfogva, melyekhez mint harmadik s középső a Ganges lép a legnagyobb hegysortól a Himalayától teraszok módjára a tenger és folyamok partjáiig lesikül.

Az övök minden éghajlatjai a legmelegebbtől egész a hó és jég régióig találhatunk itt egymás mellett.

Növény és állatvilágának gazdagsága a külön fajok oriássága szinte elnyomja az embert — nem csodálandó tehát, hogy az ember ezen túlaradó gazdag, a legsebesebb változatok, legnagyobb ellentétek, leggazdagabb fejlődő erővel bíró országba helyezve a csudálatos füllongzó és tulzott után törekedve csak egyedül phantasiájának nyitott tért, mely őt egy fel s alá hullámzó chaos határozatlan, ingadozó alakjai közt fel s aláhányta.

Egy népet találunk itt, melynek régi nyelve, a sanskrit, egy törzsfához tartozik, mely ágait a nyugot ó és új népeire terjeszti ki a görög, latin, román leányaival, a góth, germán népet átfonja, egy népet, mely lényben, szokásban és hitben a nyugot népeihez hasonlít. Mily rokonságot talál keresztény életünk fejlődése a szellemileg gondolt Brahmában, ki Siva és Vischnuval háromság-gá válik a pantheista nézetben, mely istent, bár durva módon,

a természetten előmölve tekinti; a felfogásban, mely az érzéket, majd mint a tisztátalant, majd mint álmot s árnyat vagy a vándorló lélek külalakját tekinti; a szentsegítés utáni törekvésben az önmegsemmisítéshez vezérlő lemondás és önkínzás által; végre a tiszta eszményi hitben, melyben a Buddhaismus később a Brahmaismus ellentétévé lön. A szentségesített Duabban ez ország leggazdagabb völgyében már a történet előtti korszakban a hinduk szent városai, a Brahma császárok fejedelmi lakhelyei állottak.

Thanusar, Indra = Prastha, Mathura és más régi fővárosok a földről elenyésztek és helyüket, építészeti anyagaikat a muzulmánok szép fővárosainak Agra, Delhi s több másoknak átengedék.

Ezek ellenében fenmaradtak a hinduk templomai és csak az elhagyottakat gazdag vegetációval hálózta át, az örökké működő természet.

Ezen szent építmények között két különböző nem észrevehető — a régiebbek nagyszerű, terjedelmes, a hegyek gránitjába bevágott barlangok, a későbbek szabadon falazott önálló építmények.

A barlangtemplomok.

A barlangtemplom alaptervét tekintve, látjuk, hogy az egy belépítmény, mely számos népsokaságot isten imádásra magába fölvehet és egy kitüntetett központ felé egyesül, mely sanctuariumként az isten képét körülfogja, végre a főtemplommal összekötött melléképületekből áll, melyek mint kápolnák, előcsarnokok, vizmedencék a cultus különböző sajátságaira mutatnak.

A Buddha templomok következetesebben felelnek meg ez alapvonásoknak, mint a Brahma templomok és feltűnő hasonlatosságuk az ó keresztény basilikával.

Mind a két hit bucsútemplomot követelt, benne egy az istenség képét környező legszentebb helyet, egy tágas tért, mely az ájtatos népet felveheté, végre az egész oly elintézését, mely a belépőt a főcélpont felé vezérlé.

A mily értelmes ez alapterv oly phantasticus modorban léptették életbe az indiaiak. A templommal a föld gránitjába befúrták magukat, — ez által világosan bizonyítva, mily nehéz láncokkal bilincselé le a természet lelküket, mert a hegyalakzat — a mérarány nélküli elrendezés véletlenei — a következetes építést szükségkép lehetlenné tette. Bombay

vidékein találhatóak a barlang templomok legtöbbször. Az Ellora falu melletti csudaművek közül a legnagyobb kailasa „boldogok lakhelye“ nevet visel — itt a 7 mellék templomtól körzött főtemplom 103 láb hosszú, 56 láb széles és 90 láb magas.

Az itt terjedelmes félkört képező hegylánc szirt-darabjai keresztül vannak vágva — emeletként egymás felett fekvő templomokat képezve.

E barlangok támaszául meghagyott külömbfélékép taglalt szirtoszlopok hosszú sora szolgál, ezek és a barlang falai phantasticus, az állat és növényvilágból átvett gazdag alak diszitményekkel, vagy csatákkal, rejtélyes hieroglyphákkal, történeti emlékekkel ellepvek.

Az egyes templomoktól a hegy tetejéből kiemelkedő főtemplomhoz köhidak vezetnek, a fő- és melléktemplomokat, előudvarokat, zárandokok felvételére szánt termeket, vízmedreket, megszámlálhatlan lépcsők, csatornák, folyosók, csarnokok kötik össze, úgy, hogy az egész mint egy kövé vált rejtély szemünk s lelkünket elvarázsolva lebeg előttünk.

Az építészet elemeinek tekinthető szirt oszlopok alsó része egy négyszögletű többnyire átmenet nélküli, vagy csak néhány alapzat taggal a földből kiemelkedő törzs — erre következik mint második főtag a lefelé, többnyire kiduzzadt, felfelé nevezetesen vékonyodva emelkedő gömbölyű derék, néhány phantasticus tagolattal a törzstől elválasztva.

E gömbölyű derék fenn néhány keskeny szalag által, melyeket az oszlop nyakának nevezhetnők körül fogatik, ezeken az oszlop feje, mint erőteljes vánkos a nyakon messze kiduzzadva, mintha egy lágy gömbalaku test felül reá nehezkedő suly által ez alakba nyomtatott volna.

Közepét, mintha egész szétnyomását hátrálni segítné abroncskép egy vizirányosan fekvő szalag övezi körül.

A derék és oszlopfő kannelirozott vagy függőlegesen vonalozott szokott lenni, végre az oszlopfőre egymessze kihajló különböző alakú tag némelykor fa szerkezetre emlékeztetve konzolkép a rajta fekvő fedezet támaszául szolgál.

A Buddha templomok minden képdíszítés nélküliek, alaptervük egy négyszög, a nyolcszögletű egyszerűen vagy csak szerényen ékesített oszlopok két sora által három hajóba osztva, melyek közül a középső s leg szélesebb végén Buddha óriási szobra vagy egy cylinderalaku ürben felállítva, ezen egy óriási nagyságú összenyomott gömb, — a vízhold — melyet a Buddhisták az emberi mulandóság jeléül tekintettek.

Ily templom az Ellora barlangban az Wiswikarma után nevezett, — Salsette szigetén egyet, közép Indiában, Bagnál négyet találtak, — többnyire a Brahma templomok mellett; mi világosan bizonyítja, hogy az ind cultus a két formái békében léteztek egymás mellett, a mint ezt Nagy Sándor is találta.

E barlangtemplomok készitési ideje a Krisztus előtti ezredév kezdetére teendő, mert a kitünő ind époszban a „Ramayánában“ régi mondák után ezer évvel Krisztus

születése előtt irva, már számos paloták és templomok említetnek — s Veda a régi törvénykönyv már kétezer évvel Krisztus előtt iratott, tehát hit és szokás már ekkor rég ki voltak fejlődve.

Szabad önálló építmények.

Az ind nép templomjai mellett négyszögű kövekből kitünő gazdag pyramidalis épületeket épített — a Pyramisek az önálló építészet legszebb és legkedvesebb alakjának tekintetvén. A Tope-k a nép által így elnevezetve, a sirhalmot, tornyot jelentő sanscrit szó „stupa“ után négyszögletű emeletekkel emelkednek egymás felé, a felső mindig az alant fekvőnél kisebb területű lévén, könnyed vonallal emelkedő fedezet képezi az átmenetet az emeletek között az építészet arcfelének sajátságos nyugtalanságot kölcsönözve.

A legfelsőbb tető kupalaku, felső lapos terén Buddha fügefáját jelentő ernyőféle szobor áll. Ez épület bensejében kifalazott, minden emeletben egy négyszögű cella kivételével, melyben reliquiák tartalmaztatnak.

E sajátságos épületek, Buddha eredetűek és a holtak emlékének szenteltek.

Ceylonban az Indus folyótól nyugot és keletre számos ily többnyire 50–70 láb magas gazdag vésetekkel és szobrászati művekkel feldíszített emlékek találhatóak, a bennök lelt pénzdarabok szerint eredetüket a keresztény idősámítás öt első századjaiba helyezni. —

Ezen pyramid alaku emlékekkel összekötve, a nagy templomok, melyek az ind szó Bhagu = wati „szent ház“ után Pagódoknak nevezetnek.

Ezen nagy épületi tömegek fő- és melléktemplomokon kívüli kápolnák, teremek, csatornák, vízmedrek változatos alakjaiból állanak, egy vagy több udvarral körülfogva, és tornyos falakkal környezve.

Az épület fő részeit kúp vagy pyramidalaku számos Tope-k képezik, a főbemenet pyramid felépítmény által tüntetik ki úgy, hogy a Pagodok számos épületei, magas és magasabban emelkedő pyramidjei sajátságos meglepő phantasticus benyomást okoznak.

Dekan tartomány déli csucsában a legtöbb Pagódokat szemlélhetni.

A Chilhambrum pagód egy a legrégebbek közül. Négy főkapu vezet be, 36 lábnyi magas alapzaton egy képekkel és ékesítményekkel elhalmozott pyramist tartva.

Belsejéből egy lépcső vezet fel, mely az egyes teraszokat körül kigyózza.

A bejárat ékesítményeinek leírása fogalmat adhat a belső teremnek gazdag diszitményeiről.

Négy oszlopszat (Pylaster) osztja fel a falak mind egyikét.

Ezen oszlopszatok mindegyike 45 láb magas szikladarabból vagyon dolgozva, lapjai ékesítményekkel elborítvák, vele egy ugyanazon szikladarabból dolgozott oszlop összekötve.

Ezen pylasztert a mellette lévő oszloppal egy óriási 29 szemű kőlánc köti össze, mely az oszloppal egy 60 láb hosszú gránit darabból faragtatott ki; látható, hogy az önokozta hátrányokkal játék a barlang építészetből a szabad építészetbe is átszivárgott.

Ramisseram szigetén a kapu 100 láb magas pyramist tart, főtemploma fedezetének ezernél több gazdagon díszített oszlop szolgál támaszul. Az oszlopok karcsúbbak, főrészüln gömbölyű vagy nyolcszögletű derekot előtüntetve.

E nemű építmények legkésőbbjei közé tartozik a Madurában időszámításunk szerint 1623-ban a zarándokok felvételére épített Tschultri terem. Ez óriási terem 124 négy sorban felállított, egy kődarabból vágott oszlopokból áll.

Ezek lapjai annyi ékesítményekkel vannak ellepve, a párkányzatok oly változó alakú párkányrészekből képezve, hogy a szem nyugtalanul tévelyeg ezen, mintegy elbolondult ékesítményi alakokon, alig bírván egyetlen alakot öntudathoz juttatni.

Végáttekintés. Ezen építmény és a legrégebbi barlang templom között négy ezer év folyt le, világosan mutatva, hogy az ind építészet nevezetes haladást nem tett. A Brahma oszlopok az ezekre következett egyszerűbb buddha és a későbbi szabad építészet karcsúbb oszlopjai jelelik ez előhaladást.

Az idegen építészeti modorok befolyása az ind ékesítmények tengerében, mint egy csep észrevétlen elveszett.

Roppant erők tevékenysége óriási műveket teremtett; de a szépség, öszhangzás és világosság e törekvésektől távol maradt, mert egy korlátlan phantasia befolyása alatt az alakok szörnyetegekké torzulnak.

Adriai Péter.

Mommsen Tivadar római története *)

(Schmidt Julian „Geschichte der deutschen Literatur im neunzehnten Jahrhundert,“ 3-ik kiadás, Lipcse 1856, III. köt., 455. s. k. k. l. l. után).

Mommsen Tivadar-nak (született 1817-ben Schleswigben) római története az újabb literaturának egyik legörvendetesb tüneménye. — A régi tudós oskolának tanítványa, fölkészülve a hámulatos anyagszerrel s egyszersmind a szigorú tanításmóddal, melyet egy fél század fáradságteljes erőködésének köszönünk, ezen critikai komolysággal egyszersmind az ifjuság tüzét s azon élénk alakító erőt egyesíti, mely különben csak a költőknek tulajdonított. Elméje vas szigorral hat be a tények zavarába, semmi káprázat által csalódik, sommi ó tiszteletes vélemény elrejtje előtte a balgatag-

*) Mommsen munkája oly benyomást tön a tudós világban, előadása oly elragadtató, állításai oly eredetiek, hogy azt Schmidt Julian, a legtekintélyesebb criticusok egyike után, közelébb ismertetni, nem egészen céliránytalannak lenni tartjuk, noha sem Mommsen sem Schmidt minden véleményével egyezünk meg. Jegyz. a ford.

ságot s gonoszságot, ajkain néha a guny keserű rángása rezeg, ha valami új alacsonságot lealcreáz, de szíve egyszersmind meleg és sebesen meghatott, s a hol valódi nagyságra talál, ott vidám örömszajra fakad, mely annál ellenállhatlanabb, minthogy a műveltség legfinomabb alakjaiban ejtetik ki. A gyűlölet élesíti vagdalózását, de néha kiejtésekre veszi rá, melyek a szépség határaiból kilépnek: de a csodálásnál érezzük, hogy saját lelke bővül, s hogy valami a tárgynak nagyságából saját előadásába megy át. Hogy a nagyság láthassék, igaz, hogy már saját szemében kell a nagyság mértékével birnia; s így a könyv olvasójának az előadatott feletti gyönyörében egyszersmind az előadónak személyessége nyomatókusan s tisztelet parancsolólag lép elébe. Azon tárgyiságról, mely ezelőtt a történetírás eszményének tartatott, hogy t. i. az események mintegy magokat beszéljék el, szó sincs; de azon eszmény csak az eposnak a történelemmel öszszeszevarásán alapul. Érezzük a kalauz erős kezét, ki minket a meredek ösvényen vezet, de ezen érzet egyszersmind bátorságot ad, a meglepő kilátás élvezésére. A költő árnyjátéka ezen érezhető vezetésre nem szorul, a szép látszat elénkbe jő, nincs szükségünk helyt engedni. — Éppen mivel a személyesség oly élesen s nyomatókusan áll elé, kellett a könyvnek a legkülönbözőbb felektől nagy vitákat szenvednie, mert Mommsen nem udvarias; a hol valami akadályt el kell távoztatnia, mely a szabad kilátásnak útjában áll, zordon kézzel áll neki, sőt néha megesik rajta, hogy több erőt fordít rá, mint szükséges, hogy tehát hasztalanul sért. A paedogogoknak, kik meg voltak szokva Cicerot minden írói nagyság csucsának tekinteni, kelle fölgerjedniök, mert Drumann öt csak rosz politicusnak nevezé: Mommsen állítja, hogy rosz író is. A romai ókor tisztelőinek haragudniok kelle, mert Niebuhr ugyan azt szinte mesének mondja, de vastag köteteket irt arról: Mommsen mint valami közömböst s mitsem jelentőt alig említi. Alig van a szokott classicitas valami neme, mely valamikép nem sértetnék meg. Még roszszabbul járnak a politicusok. Az ugynevezett conservativ érzelm folyvást lábbal tapodtatik, s ha bár csak a romai történelemről is van szó, de a figyelmes olvasó igen hamar érzi, hogy a vélemény elvei sokkal szenvedélyesebben éreztetvék, hogysen ugyan azon szigorral alkalmilag és hasonnemű újabb tüneményeknél ne érvényesítettének. A másik részen, azon hanghoz képest, melyen itt a souverán pórnépről van szó, Coriolan szava egy bátortalan leányéhoz hasonló, s ha a közönség közép osztálya egy pillanatig örvend, hogy a szerző a reactionak úgy mint az anarchiának ellenébe lép, akkor azon nyomban képviselőjének személyében Cicerohan mind a két felül fenyítettük. Azok, kik mindenkor, hol valaki a második tételben nem vonja vissza azt; a mit az elsőben monda, keserített pessimismusról panaszkodnak, ahoz itt bő alkalmat találtak. De Mommsennek joga van kiméletlenül bánni, minthogy a szemet leginkább szuró szín is nála a rajz szorosságát nem zavarja meg, mivel biztos művész kézzel fest, vala-

mint egy nagy egészben értelem s ész uralkodhat, noha a legtöbb egyes értelmetlen s izetlennek látszik. — Mommsen azért tud jól beszélni, mert az anyag egész bőségében jelen van előtte. A hol valami színt, valamely vonást használ, tüstént kezénél van, nem kell azt előbb fáradságosan keresni. Ezen vas emlékezet által támogatott tudományosság, neki minden tudós pompa elkerülését lehetségessé teszi. Előadásával nem a tudóhoz fordul, hanem a józan észhez. Hozzá járul az egyetemi műveltség, mely neki minden egyes tényre a hasonlóságot kézre adja, s jelentő felfogását könnyíti. Az egyes tünemény nála nem hatályos, minthogy törvényét nem ismeri. Birja továbbá azon elhatározott elmét, mely gyorsan a lényegest a nem lényegestől választja el, mely a részlettől soha sem függ; birja a divinatoriusi erőt, az egyesnek ismeretéből egy együttes egésznek képét rajzolni. Saját lelkében van ama nagyba öltött szenvedély, mely nélkül lehetetlen valódi történet írónak lenni, mert az észszel egyedül nem uralkodhatni a tárgyakon.

(Folytatás következik.)

Uti tárcsa töredék.

(Folytatás.)

A csengetyűjel végre elhangzott, és a mozdonyba ülve, miután a remek szerkezetű $2\frac{1}{4}$ miglia hosszú, s 222 ivезeten nyugvó lagunahíd felett elhaladtunk, mely Velencét a szárazzal egybeköti s Tommaso Meduna, és Luigi Duodo építészek terve szerint készült, egy óra lefolyta alatt, Mestre, Mogliano és Pregenziol állomáshelyek mellett kis szünetek után a trevisoi indóháznál kiszállottunk.

A mozdonynak, mely Trevisora hozott neve Leonardo de Vinci volt. Honunkban többnyire helyneveket használnak a vasuti mozdonyokra. Itt élő nagy művészek hiányában, többnyire elhunyt nagy művészek nevére keresztelik, így letűnt dicsőségük emlékét legálább újra felderítik, míg mi a multat a jelennel együtt gyakran feledjük.

Ez előtt félszázaddal Seume német író, szirakuzi sétájában említé: hogy míg a velencei régi kormányának érdeke volt Velence városát szigetként tartani fen, addig az új kormány ellenkező érdeke a Mestrebe vezető utnak szilárdra átalakítását kívánandja oly módon, hogy 30—40 év alatt Páduából gyalog közlekedés leend Velencébe. S a lagunahíd Antonio Petich építész által 1841—1846. évig csakugyan elkészült, hogy azon év január hó 11-én be lőn szentelve.

A száraz föld Velencétől Trevisoig ugyan azon jelleggel bír, mint másutt a lombard-velencei királyságban. A túlnépesedés által kényszerűleg előidézett nyomai a kulturának mindenütt mutatkoznak. Villák, gazdasági épületek, tornyos egyházak változatosan következnek. Az apró darabokra osztott földet eperfák, s ezekre fölfutó szőlővenyigék szegélyezik, és felszántva, bevetve, nem hever parlagon. Az olasz nép fe-

szített igyekezete, s törhetlen fáradsága azonban, mely annyira terjed, hogy a trágyát az uton, s a helységek meg városok utcáin keresve fölszedegeti, és a föld termékenyítésére fordítja, még sem képesek a földnek termő erejét, a Magyarhonban rendszeres mértékig fölvenni, s a szántóföldeken maradt kukorica száraz, és tarlok vékony satnya termelésre mutatnak.

Ezen jelenet okát leginkább abban keressük, hogy a föld kiterjedéséhez képest nagyszámu lakosok, kényszerűségből az élet különböző szükségait, azon egy szűk területen kiteremteni igyekeznek. A földet eperfákkal beültetik, hogy leveleikkel selyembogarakat tápláljanak. S a selyemkészítés a tőkély magas fokán áll a lombard-velencei királyságban, és a lakosok jövedelmező keresetágát képezi; de mivel élelmi szerekre szükségük van az eperfák alá búzát, és kukoricát vetnek, s ezek töveibe szőlőt ültetnek. Gabona nemük és szőlő azonban a nap éltető sugarai, s gondosan ápoló kéz alatt, nem pedig árnyékon és vadul hagyottan tenyésztek, azért a gabona termés silány, az ápolatlan szőlő, s ebből készített bor fanyar, s a szőlő véleményünk szerint ezen elhanyagolt állapota miatt betegségnek van kitéve, mitől a mi szőlőkertünkben általában fenálló szorgalmas utánanézés miatt, eddig meg vagyunk kimélve.

Mind azon utasok, kik a lombard-velencei királyságnak kerthez inkább, mint gabona termő földekhez hasonló vidékeit, honunkban utánzandó példányokul állítják fel, a józan mezőgazdálkodás elve ellen nagy hibát követnek el; mert a túlnépes Olaszországban, a célirányosan felosztott, nem pedig egymásra halmozott munkát jutalmazó természeti szabály ellenére, kénytelenség az ipar tulfeszítésére ösztönzi az embereket. Erre nálunk még nincs szükség. Földünk sok, népességünk ellenben aránylag kevés van arra nézve, hogy az olasz gazdasági rendszert hazánkba átültessük, és midőn majd körülményeink roszabbra változtával kénytelenség, mely mindig legnagyobb fejlesztője az iparnak, bennünket szintén munka halmozásra vezénylend, ez esetben a termékenység mennyiségét, sokféleségének tán mi is alá rendelendjük. Ültessünk eperfákat az eddiginél nagyobb mennyiségben, mik az áldott bántási égaly alatt főkép, többnyire más munkától szabad időben, foglalkozást és szép jövedelmet nyújtanak, trágyázzuk szántóföldeinket az olaszéhoz hasonló szorgalommal, és alkalmas vidékeken szaporítsuk szőlőinket, de mindezt az itteni szokással ellenkezőleg ne egy helyen, hanem ennél jobb eljárásunk szerint külön tegyük, s a szőlőt mint eddig úgy jövőre is műveljük s ápoljuk jobban mint az olaszok, kik csak vadul engedik nőni szántóföldeik barázdáin. Szőlőink és boraink nemesebbek és zamatosabbak, mint az itteniek, és reájuk fordított fáradságainkat eléggé jutalmazták.

Ütközben a mozdony szomszédos üléseiben alkalmunk volt az olaszok érzelem s indulat hevének jeleivel találkozni, miket szinpadon kívül a köznapi életben is gyakran lehet itt tapasztalni. Művelt éltés férfiu ült, egy szintén éltés kóru nővel szemben, s utközben Velencéből egész Trevisóig udvariasan

de oly hévvel, s oly meleg érzeménnyel udvarolt, mintha tüzes imádója volt volna, dacára annak, hogy nyilatkozatai az udvariasság és szokásos bókok korlátait túl nem hágták.

Treviso a hajózható Sile folyam partjain egy delegatio székhelyét képezi 15000 lakossal, mintegy 5000 ezüst forint évi jövedelmet nyújtó püspöki székkal, mely a lombard-velencei királyság jól dotált püspökségei közé tartozik, nem virágzó állapotban levő püspöki felgymanasiummal, színházzal és fedett nyári szinkörrel bir. Színházában az opera szak, melyben nemzeti színpadunk szerepléseiről jó emlékezetben levő Lesniewszka asszony is rendes tagként szerepelt, nem rég végét érte, s télire a jelentkezett dráma társulat váratik.

(Folytatjuk.)

Levelezések.

Szeged, február 6. 1859. Midőn utolsó levelemben azt irám, hogy Szegeden casino van, melynek jóra való*) könyvtára nincs, oly fontos ügyet érinték, melynél figyelemmel maradozni érdemesnek tartom. Városunk jelenleg többet számlál 60000 lakosnál. Külországokban ily népes város el sem lehet fényes képcsarnokok, nevezetes muzeumok, nagyszerű könyvtárak, olvasó egyletek, zenészeti academiák s. t. i. nélkül. Mindezeket mi, legalább a nem utazottak, fájdalom! csak hírből ismerjük. De bármily hatalmas emeltyűi azok a valódi műveltségnek, nem lehet szándékunk hiányukért panaszkodni. Jól tudjuk helyzetünk anyagi s szellemi állapotaink mit engednek, mit nem. Csak egyre ohajtanám terelni azoknak részvétét, kik

*) L. 5. sz., tévedésből e szó kimaradt.

városunk haladását s ebben nemzetünk becsületét szívükön hordozzák. Nyilvános könyvtárral nem birunk. Választékosan gyűjtött, lehetőleg teljes, sokoldalú, szakértelemmel kezelt, közhasználatu könyvtárt értek, mely nemcsak szépirodalmi, hanem tudományos tekintetben is nemesülni segítsen. Mig ez létre nem jő; mig az eddig magára szorult tettvágnak segédszerek nem nyújthatnak; mig forrás nem nyitattik, melyből merithessünk: nehezen fog közöttünk igazi képzettség gyökeret verni, nehezen jeles, örök értékű elmemű közepünkben szülemelni.

Hol vagytok vállalkozó szellemek, kik csillagok közt járó terveket kétes reménnyel forraltok? Ez kifizetné magát, csak ügyesség és akarat kívántatik. — Hol vagytok jámbor hongyermekek, kik az elődök által szerzett dicsőségen oly édesen merengeni tudtok? Itt áldozatok, cselekedjete és aztán éljete az alkalommal! Hány régi kézirat hever házaink megvetett zugjaiban: oda valók-e azok? Tiszteletes előkorunk e nagybecsű, bár csekélyeknek látszó maradványait méltóbb hely illeti. A nyilvános könyvtárban szent ereklyék gyanánt őrizve, megmérhetlen szolgálatot tehetnének még mindig zsenge irodalmunknak. —

Gondoljuk meg a dolgot. Minél fontosabb a tárgy, annál érzékenyebb a szükség. Hiszem, vannak városunkban férfiak, kik az eszme valóstítására készek is, képesek is. Ha e magas érzületük szilárd buzgalommal szövetkeznek a szép cél kivitelére, úgy bizonyos a süker. Alkossunk már egyszer oly művet, melyre önmegelégedéssel utalhassuk az idegent. Szabadka évek előtt színházával adott példát, most rajtunk a sor. Mit is mond koszorus költőnk?

..... Nemzetünknek mindenik nyomára
Ragyogjon emberméltóság sugára!

R. A.

T Á R C A.

Moldvaország.

Történeti beszély.

Irta Z u m b u r.

Vége.

A megbokrosodott vad ezalatt ijedten száguldott tovább s a felhevült vadászok minden sietségük dacára elvesztik szem elől, ha az idomtalan vad futtában annyi mindenféle bozótot el nem gázol, s galyakat nem tör le; úgy hogy az ily tapasztalt vadászok könnyen nyomában lehetnek. Meg megállt koronkint magát kifujni; de látva az utána nyomuló fáradhatlan vadászokat, újra vadul forgatva szemeit s fejét szügyének szegezve mindent elgázoló robajjal tovább ügetett.

Utközben számtalan egyéb vad akadt az üldözők elé; de ezek annyira megkötötték magukat a bölény elejtésére, hogy rájuk sem nézve békésen hagyák az utból kitérni.

Igy hatoltak keresztül tulságosan felizgatott vadászszendvélylyel az egész Plana hegyláncon, vad fáradhatlansággal zaklatva az ennyi üldöző zaja által megfélemlült bölényt. A hegység végre kisebbedni kezdett, a táj mindinkább szelidebb alakot vőn fel, mig végre egészen váratlanul megragadó tájkép nyílt meg előttük.

Akaratlanul megálltak bámulni a természetnek e helyen nem várt szépségeit. . . . Mi más látvány ez, mint az idege-

ket erőszakosan megrcszkettető s a keblet nyugtalansággal eltöltő őserdőnek barátságatlan komorsága! . . .

Gyönyörű lapály terjedt el lábaik alatt buja fűszőnyeggel beterítve, vigan lejtő folyók, száz alakú tavak tarkítják kellemes változatosságot nyújtva a szemnek, helyenkint százas fák nyújtják ki vastag ágaikat, dus lombzatokkal igéző menhelyet képezve a nap égető sugarai ellen; a tövükben csörgedző patakcsa halk susogása s az ágakon bujdosó gerlepár szende nyögdécselése az őserdő vadonjain oly soká nélkülözött kellemes hangulatba hozza az eltikkadt vándort. Az egész lapályt pedig természet alkotta védfalul magas égbenyülő hegyláncolat futja körül.

Akaratlanul megálltak a felhevült vadászok. Lábuk alatt a tündéri vidék magas bájai; fejük felett pedik a tiszta átlátszó tiszta azúr, melyen csak úgy elvétve uszott koronkint végig egy egy fodros felhőfoszlány csillogó szegélyeivel; mintha a bucsuzó nap arany sugarainak fénylő himporával hintette volna be. A magas bércek mint megannyi óriási fáklyahalmazok lángban usztak, a bucsuzó napnak még rajtok feledt sugarainak lángjában. A lapály egy része, mintha gyémánt köpenyt öltött volna magára, szikrázó fényben csillogott, mig tőszomszédja már fekete gyászfátyolba takarózott, a mint a kisebb nagyobb hegygerincek a nap sugarainak nem — vagy elzárak útját. Oly szép volt e tájkép! . . .

Ott merengett Bogdán pihenésre hajlott társai közt dár-

dájára támaszkodva. Mohón nyelték szemei e táj szépségeit, keblét homályos vágy kapta meg. Messze és új, de még határozottan nem körvonalzott jövőbe tévedtek gondolatai... remény, kétség, bizalom, félelem vetekedve ostromlák lelkét... céltalanul tévedtek szemei a messze égen; minnek nézze többé e vidéket? hisz eltűnhetlenül kebelébe van véve!.. Célt, célt, irányt keresett gondolatárjának...

„Ott, ott a bölény!”

E kiáltás hangzott mindenfelől s valóban a mutatott irányban nézve, folyó partján egy magános tölgy árnyában feküdt a végkimerülésig elcsigázott vadállat; szertelenül szétágult orrlyukai vérrel vegyes leget zuditának ki. Dűhtől vadul forgó szemei irtóztató pillanatokot lövelltek a vadászokra, a hosszú futásban rendkívül elfáradt lábainai láthatólag remegtek.

Különös vadászok voltak ezek!

Mily sokáig üldözik e vadat, felhevülésükben feledtek éhet, szomjat, elfáradtak, mint eddig tán még soha s mindent azért, hogy elejtsék kiszemelt áldozatukat; s ime most, midőn elérték kívánságukat, midőn előttük feküdt a tehetlen állat, midőn minden fáradság nélkül elejtheték, most — egyik sem akart hozzá nyulni!

Eppen azért, mert nem tehetlen, gyámoltalan; — ép, erős, dühös, veszélyt okozható bölényt akartak ők elejteni.

Hisz ezt a gyermek is agyonütheti!

Lovagiasak voltak a régi századoknak még — vadászai is! Nagy sok nógatás, s Bogdánnak azon észrevéte, hogy egyéb eleségük hiányában szükségkép e bölényt kell elejteniök, volt csak képes egyet közülök utnak indítani. Gerelyét s buzogányát magához véve, nagy lomhán neki indult a még mindig heverő bölénynek.

A többi mi részvétet sem tanusítva a legnagyobb közönnyel csak nézte őt.

Nagy valahára a vad közelébe ért. A bölény mindaddig mozdulatlanul hevert, csak szemei forgatásával tanusítja, hogy ellenét észrevette. Most hirtelen felugrott, szemei vadul vérben forogtak, orrlyukai kitágultak s tajtékot hányva rohant mélyen lesütött fejjel a vadásznak.

E nem várt kifejlés darab időre kivette sodrából a lomha vadászt. Hamarjában gerelyét repíté a vadnak, de ez elhamarkodott célzás következtében nem talált.

Az egész vadászcsapat lábra kapott bajtársa segélyére ki hirtelen, egyéb fegyvere hiányában, s nem merve bevárni a bősziült fenevadat, roppant erővel feléje zudítá buzogányát s nem várva be hatását, most már nem igen lomhán, társai felé futott.

A buzogány sem talált.

A mindinkább feldühült állat egész erejét s tagjai régi ruganyosságát látszott visszanyerni, s nem gondolva közelgő új üldözőivel a szaladó vadász után iramodott.

Mindinkább kisebbedett köztük a tér.

Most szorongva hátratekint a vadász s e közben egy kiálló törzsön megbotolva végig esett a földön.

Egy perc még s a bölény laposra gázolja.

Ekkor végig hasítva a leget, hogy szinte sivitott bele, repült el egy gerely feje felett.

Ez aztán már talált.

A bölény homlokába furódott.

Tompa, szakadozott bögést hallatott a bölény; lábizmai szörnyen remegtek, vérfestett tajtékrongyok szakadtak le róla, még egy rekedt bögés, még egyszer megrázá fejét s rögtön összerogyott.

Raadásul még egy szörnyű buzogánycsapás s a bölény élettelenül elterpült.

Bogdán bánt el vele ily röviden.

Vigan harsogó éljent hangzott vissza a hegyláncolat.

Rövid idő múlva már ágakból rögtönzött nyársakon sült messze elvilágló tüzmáglyán a bölény husa. A sütéssel el nem foglalt többi vadász körülheveré a tüzet s a sóvár

pillanatok, melyek koronkint a nyársak felé repültek, tanusíták, mily árva állapotban lehetnek e vadászok gyomrai.

Bogdán elhárítván társáról e veszélyt, újra gondolataiba mélyedt. Messze, messze tévedtek gondolatai; a távol jövő bájképeinek tünde szárnyain lebegett lelke; új, erőteljes, harcias nemzedéket látott maga előtt, új, kellemes, szabad hazában! s ez új nemzedék tiszteletteljesen borult le sirja felett áldás közt hangoztatva emlékét az itt nyugvónak, ki alapítója vala ez új, kellemes, szabad hazának!..

Ekkor lehetőleg gyöngéden egy kéz érinté vállát, öszszerezzenve néz hátra s Sas fiát látja maga előtt. Mint ki mély álomból zavarodtatik fel, szemei néhányszor bizonytalanul futák be a vidéket, míg teljesen magához tért.

„Atyám — szólítá meg őt Sas — miért, hogy oly sokáig késődzel. Lám az ott nyugvók csak rád várnak, hogy az elkészült estelihez láthassanak.”

„Ugyan mi lelhetne főnökünket?” szörnyűködtek egymás közt a vadászok, látva a feléjük közeledő Bogdánnak komoly hangulatát.

A vacsora mégis vigan folyt; az egész napi fáradalom erősen megviselte őket, s azért igen jó kedvvel láttak az étkezéshez.

Midőn a jó kedv tetőpontját érte, midőn a lakomázók zaja mindinkább élénkült, felemelkedett Bogdán ülhelyéről, végig tekint társain, arca, egész lénye szokatlan komolyságot árul el, kezével csendet int a bámulásuk miatt amugy is elnémult társaknak, s méla, rezgő hangon így szóla hozzájuk.

„Nézzétek e gyönyörű e termékeny vidéket; nézzétek ez áldásgazdag földet... s e földet nincs ki szántsa, nincs ki vessen, arasson rajta, árva, lakatlan!... S most jöjjen eszetekbe lakhelyünk, zord, égbe meredő hegyek közé temetett lakhelyünk... Lakhelyünk? Önérdeimünk szerette lakhely-e az? A magyarok vendég szeretete engedé azt át számunkra... Igaz, nem volt még panaszunk irányukban; nagy-lelkűleg fogadták őseinket, s minket is nagy-lelkűleg türnek. Türnek!... Tehát annyira sülyedtünk, hogy mások türesére szoruljunk? Férfiak vagyunk, van ép karunk s isten erőt adott e karokba... A magyarok türnek!... Mily elv lehet az: szabad hazának szabad fiai lehetni! S mi nem lehetnénk azok?... Nézzétek e földet, e gyönyörű földet, mely tán az édenkert szépségeit lopta el önfeldisztésére, s e földet nincs ki szántsa, nincs ki vessen, arasson rajta, árva lakatlan!... Adjunk neki nevet, lakókat, tegyük hazává, szabad nép szabad hazájává, tegyük — hazánkká!...”

Lehetlen e szavak hatását leírni! Percig csendes volt minden; ez új gondolat fensége, hatalma bezárá az ajkakat. Bámulva tekintének egymásra, azután főnökükre, a nagyszerű eszme emberére; de a jövő pillanatban lázasan pezsgett fel vérük, új, eddig ismeretlen vágy szállta meg keblüket, arcuk felhevült, elragadtatás lángolt szemükből s feledve az étkezést, felugráltak, gyermeki örömmel tolongtak Bogdán köré, s magasra emelve fegyvereiket felkiáltának:

„Igen, igen, vezess ki hegyeink közül szabad népnek ez új szép hazájába!”

A nagy gondolat megfogamzott.¹⁾

Nem sokára megkezdett az oláh vándorlás. Máramaros főispánja Szirmay István²⁾ banderiumával ez időben a király táborozásában vett részt³⁾ Podaviában a tatárok ellen⁴⁾ s így nem volt ki hátrálja elköltöztüket. — — — — —

Hat év mult el. Mennyi megváltozott azóta! Az előbb elárvult lakatlan Kumániát bátor harci nép lepte el — Bogdánnak Máramarosból ide költözött csapatjai.⁵⁾ A helyen, hol

¹⁾ Fessler felebb idézett helyén.

²⁾ Szirmay Notitia Cottus Ugocensis Pest 1805. 32 l.

³⁾ vagy tán meghalván, helye még mással be nem töltetett. Nem tudni bizonyosan. Fessler III. köt. 366, 367. l.

⁴⁾ Fessler III. k. 342. l.

⁵⁾ Joan de Kikullew ap. Thwroc 2 p. III. c. 48.

a bölényt elejté vajdának választott Bogdán, s ugyanitt alapítá az első telepítvényt: a moldvai Kimpolungot. Később a lapály mélyében Baját. Az e vidéknek különösen déli részén elszórva tanyázott kunok, tatárok, még a már előbb a Milko és Sereth közé települt bessarabiai oláhokkal egy nemzetté összeforva, oly erőt alkottak, mely veszelyes szomszédnak tünt fel az éber Nagy Lajos előtt. Azon felül még az ő engedélye nélkül hagyák oda előbbi lakheleiket, tehát szökevények, kiket vagy engedélyre szoritani, vagy büntetni kell...).

Véletlenül, mintha oda bővölne volna, jelent meg határaiton harcedzett, győzni szokott seregével.

Bogdán ezalatt már elhalt; fia szintén. A mostani vajda Lackó, Sas fia, sokkal inkább rettegé Lajos hatalmát, hogy sem vele csatába mert volna ereszkedni.

Alkudozást nyitott meg.

Nagy Lajos nem csak bátor, de körülnéző hadvezér is volt; hamar átlátta, hogy e mindenféle zigzug hegyszakadékok közt, melyeken át hatolhatni egyedül ez országba, e bátor elszánt új lakosok komoly veszélyt hozhatnának seregére, sőt azt tán egészen megtörhetnék, azért tehát nem veté meg a béke szavait; hisz tudta, hogy ez amugy is előnyére fog szolgálni. Minek pazarolja tehát ott hősei vérért, hol szép szóval ugyanannyit végezhet?

Az alku létre jött.

Lackó ön és utódjai nevében kötelezte magát a magyar korona felsőségét elismerni; a védelemért évenkénti adót fizetend s bármikor adandó parancsra hadi szolgálatot vállaland Magyarországra érdekében. *)

Mily kiáltó bizonyítványa ez Nagy Lajos s hős magyarjai tekintélyének!...

Kumania most Moldova nevet nyert fő s hasonnevű folyójától. Alapítója emlékére Bogdánnak is neveztetett *); bár e nevezet lassankint elenyészett.

Nagy Lajos így, minden rendküli fáradság nélkül, pusztán hősi hírének következtében, egy ragyogó gyémántot tűzött a magyar szent koronához. . . . Soká, soká ragyogott e gyémánt. . .

De végre is hova lön?

A mohácsi vész elnyelte, eltaposta!...

Változékony a népek és országok sorsa!...

Az orosz lány elnyugodott, pihenni dőlt, s alussza hosszú, hosszú álmát. . . Sörényét kitépte a rajt átvonuló fergeteg. . . Igy nyugszik magában, némán, komoran, el melázva a régi időkről, a régi dicsőségről. . . s nézi szépen csendesesen, mint dulakodnak egymással tőzsomszédjai, kiknek egykor vele gyült meg bajuk! . . .

498 év után a főnebbieket irtam Moldváról, s ki tudja csak néhány év után is mit fog róla följegyezni a történelem?! . . .

Ki lát a jövőbe?

Változékony a népek és országok sorsa! . . .

*) Fessler III. k. 366. l.

*) Fessler III. k. 367. l.

*) Fényes Török birodalom leírása Pest, 1854. 319. l. De Fényes ez oláhokat a 13. században Moldvának a mongolok általi elpusztítása után költözteti Maramarosba s már Batuchánnak hazánkbeli kivonulta után ismét vissza viszi őket Moldvába; holott Fessler III. köt. 365. l. világosan IV. László által megverts Maramarosba telepített thraciai oláhoknak mondja őket, kik csak Nagy Lajoskorában mentek át Bogdán vezérlete alatt Moldvába. Ugyan ezt állítja Horváth Mihály is II. köt. 52. l. — Ne feledjük el, kit első helyen kell vala megemlítenünk; Joannes de Kiküllet, ki mint előbeszédjében maga mondja, Nagy Lajosnak „suorum secretariorum notarius“ a volt; tehát Lajos tetteit illetőleg historiai tekintély, ki tárgyunkra vonatkozólag így ír: „Huius (N. Lajos) etiam tempore Bogdán Waywoda Olachorum de Maramorosis coadjunctis sibi Olachis eiusdem districtus in terram Moldavie — — — clandestine recessit.“ — Már ha ez új hazában csakugyan Bogdán vezérlete őket át, mit Fényes is állít s Bogdán Fessler, Horváth és Kiküllet összefüggő állítása szerint Nagy Lajos korában élt; hogyan vezethette volna ez oláhokat, Fényeskit Batuchánnak hazánkbeli kivonulta után, tehát IV. Béla idején Moldvába? . .

Heti szemle.

— A Kolozsvárt felállítandó erdélyi országos muzeum megerősítés végett fölterjesztett alapszabályaira a napokban érkeztek le újból a magas ministerium módosító észrevételei. Ezek nem foglalnak magukban semmit, a mi a szándokolt intézet céljával ellenkeznek, sőt egynéhány pont változtatása valósággal éppen az intézet javára célzottak lenni mutatkozik. A muzeum ügyei vezetésével megbízott ideiglenes bizottság nem rég tartotta gróf Mikó Imre őmlsága elnöklété alatt az e módosítások tárgyalásával foglalkozó eldöntő ülést, a melyben, a mint biztos kutfőből értesülünk a m. kormány módosító utmutatása értelmében az alapszabályokban meg is tette a megkívántó változtatásokat. Megjegyezzük még, hogy a general-kormányzó, hg. Liechtenstein Frigyes ő magassága olyképen ígérkezett a bizottságnak, hogy a módosítások elfogadása esetére csaknem bizonyosan remélhető, hogy a legfelsőbb megerősítés még ez év folytatában fog bekövetkezni.

— A magyar akademia ez idő szerint 225 tagot számít; ezek közül 173 belső, 52 pedig külső tag. A mi az egyes osztályokat illeti, a nyelv- és széptudományi osztálynak van összesen 55 tagja, és pedig 47 belső, 8 külső; a bölcselmi osztálynak van összesen 23 tagja, mind belső; a törvénytudományi osztálynak van 30 tagja, kik közül 24 belső, 6 külső; a történelmi osztálynak van 51 tagja, ugymint 32 belső, 19 külső; a matematikainak van 22 tagja, ugymint 16 belső, 6 külső; végre a természettudományinak van 44, ugymint 31 belső, 13 külső tagja. A egyes osztályoknak csupán belső tagjait illetőleg, ugy találjuk, hogy a nyelv- és széptudományi osztálynak 4 tiszteleti, 10 rendes és 33 levelező, — a bölcselminek 3 tiszteleti, 4 rendes és 16 levelező, — a törvénytudományinak 7 tiszteleti, 6 rendes és 10 levelező, — a történelminek 2 tiszteleti, 5 rendes és 25 levelező, — a matematikainak 1 tisztelet, 5 rendes és 10 levelező, — a természettudományinak végre 4 tiszteleti, 8 rendes és 19 levelező tagja.

— Szives örömmel üdvözljük s őszintén méltányoljuk azon buzgó törekvést, melyet román ajku testvéreink nemzeti irodalmuk fölvirágoztatása s közmiveltésük emelése érdekében kifejtének. E törekvés egyik meglepő nyilatkozatául említhetjük föl Marienescu magyarhoni és erdélyi román népdal-gyűjteményének oly csinnal kiállított első füzetét, hogy mint ilyen bármely nemzet irodalmának dicsére válnék. A megjelent füzet csupán balladákat tartalmaz, melyek román testvéreink multja, benső élete s költői tehetségéről hűn tanuskodnak. Ajánljuk a füzetet azok figyelmébe, kik a román nyelvet értik, annyival inkább, mivel előszavában a gyűjtő a vállalat tisztja jövedelmét a lippai szégyeny iskolás gyermekek számára szerzendő könyvekre ajánlotta föl. (P.N.)

— Amerika a legrendkívülbb szerencsétlenségek színhelye. De az, hogy vasuti vonat egy gőzhajóval ütközzék össze, ott is ép csak e napokban történt meg először. Trentonban egy vonat ép a csatorna partján lévő pályán haladt, midőn a szél egy schooner orrát a mozdonyra hajtá. A lökés oly erős volt, hogy a mozdony a csatornába dőlt, magával vonván egy málhakocsit.

Temesvári ujdonságok.

* A főgymnasium mellett egy ideig folyt stenografiai oktatás megszüntetett, az illető magántanító mint hivatalnok Ujvidékre helyezettvén át.

* F. h. 10-én Gruber János építész, józsefvárosi lakásán pisztolyal föbe lőtte magát. Búskomorsága, és izgatott állapota régóta feltűnt mindenkinek, ki őt ismerte; még is bizonytalan, betegségének tulajdonítandó-e ezen szomorú lépése, vagy egyéb okoknak.

* A helybeli kereskedelmi kamarának újra alakulása közel kilátásban van. A választási lajstromok már szétküldet-tek, és a választás hat hét múlva kezdetét vevődi.

== Színházi előadások : Febr. 6-án „Ein Lump,“ bohó-
zat. Febr. 7-én „Narciss,“ dráma Brachvogeltől. Az első fel-
vonás annyira vontatott vala, hogy valóban attól tartottunk,
miszerint az ötödik felvonásig a közönség fele ki fog szökni.
Az encyclopädisták szellemi tulajdonokat éppen nem mutat-
tak nekünk. Sachs k. a. egy marquisné szerepére nem való.
Később a darab összhangzata valamivel javult. Zenero k. a.
(Pompadour) nagyon híven tükrözte vissza a gyengélkedő,
de hatalmas kegyencnö jellemet, sőt azt mondjuk, alig em-
lékezünk valamely szerepére, mely neki oly jó sikerült
volna. A közönség is elismeré ezt, és őt kihívá. Folnes ur
(Narciss Rameau) egészben véve jól játszott, de szerepét
ugy látszik csak kevésig tanulmányozta, és annak tulajdo-
nitjuk mi, hogy a finom gunyt, a meghasonlott kedélyén is
átsugárzó szellemet nem eléggé érvényesíteni tudá. Lenz
k. a. (Quinault) kevés kedvvel játszott. Febr. 8-án „Er muss
aufs Land,“ vígjáték. Jól sikerült. Febr. 9-én „Die Hammer-
schmiedin aus Steiermark,“ bohózat. Febr. 10-én „Die Weise
aus Lowood,“ színjáték Birchpfeiffertől. Hetsey Julia k. a. a
pesti német színpad tagja, mint vendég, Jane Eyre szerep-
ben lépett föl, és magát szép reményekre jogosító színész-
nőnek mutatta be. Tudván, hogy még néhányszor lépend föl
közönségünk előtt, tartozkodunk ítéletet hozni, mig tehetsé-
geit közelebb nem ismerjük. Folnes ur (Rochester) jól adta
volna a lord szerepét, ha figyelmét nem kellett vala a sugó
felé irányozni. Megjegyezzük még, hogy a darab szövege
annyira megnyirbáltatott, hogy még a leghatásosabb jelene-
tek is kimaradtak, és a darab végével a közönség nagy része
ülve maradt, várván, hogy még egy felvonás kerüljön színre.
Tapasztaltunk ugyan hasonlót Tell Vilmos opera két izbeni
adatásakor, midőn szintén az utolsó felvonás kitöröltetett; a
lowoodi árvára nézve ezen eljárást bizonyos részről avval akar-
ják indokolni, hogy a darab szerzője annak ily módoni befejezte-
tést ohajtottá volna. Csudáljuk, hogy midőn színházunk igazgá-
tóinak bátorságuk volt Schiller haramiáit „javítani“ az az majd
tizedelni, majd új jelenetekkel, mikről a költő nem álmodott
megtoldani, akkor Birchpfeiffer néni utmutatásait oly igen
nagyon tekintetbe veszik. Ha van valaki a színházi rende-

zők közül, ki azt érti, hogy mit tesz a költői igazságszolgá-
latás, annak ajánljuk, hogy ilyen szabásokban meg ne nyu-
godjék. — Febr. 11-én „Prinz und Schuster,“ vígjáték
Plötzlől. A főszerep (Wilhelm) Buchner ur kezében igen jól
sikerült, az előadás draszticus vala. Buchner urnak vannak
szerepei, melyek egyéniségével összhangzásban lévén, hatásu-
kat el nem tévesztik, és ez inkább vígjátékokban szokott
lenni, mint komolyabb darabokban. Megtapsoltatott Wagner
k. a. (Eva) mindinkább közönségünk jó véleményében nyer;
ma is többször megtapsoltatott, és egyszer kihivatott; játé-
kát valóban sok könnyedség és elevenség jellemezte.
Februar 12-én „Robert der Teufel,“ opera. Bodorfi beteg-
sége miatt az operai repertoírban többféle akadály van. A
mai előadás szépen sikerült, az énekkart kivéve, mely fül-
sértőleg mindenfélét összevevissza visított. Norsed a. (Alice) ez
uttal jó hanggal birt, kevésbé Englisch ur (Raimbeau),
Reszler urnak egyes részletek az énekben sikerültek. Fried-
rich asszony bájjal és művészeti tökélyel énekelt, mint min-
dig. Közönségünk fellépését tapssal fogadta, és minden ének-
szak után bő elismerésben részesíté; végre háromszor kihívá.
Reichmann ur (Bertram) ki operai személyzetünk közül méltó-
lag áll mellette, mai szerepét legjobbjai közé számíthatja.
Több izben hivatott ki. Szeretnők tudni, vajjon nem vadászta-e
már őt is el, valamely idegen színház igazgatója.

Szerkesztői távirtda.

Ar...d G. urnak Szabadkán. Igen szives köszönet hazafias fáradsá-
gáért. Kérjük egyuttal, hogy vállalatunk érdekét ezentul is pártolni szives-
kedjék. A... J. ur ígért közreműködését nagy nyereségnek tartjuk.

R... Antal urnak Pesten. Védencére vonatkozó ajánlását tekintetbe
vevendjük. A lapot elindítottuk. A levelezést kérjük lapunk szellemében.
Többet magán levélben, mihelyest lehet.

B. Károly urnak Blumenthalon. Önnek panasza igen megszorított,
de engedje meg, hogy csak annyiban találjuk azt igazságosnak a mennyi-
ben az említett sajnos körülményekből ered, nem pedig, ha bennünket is
vádolni kíván. Reménylünk, hogy fenyegetésének inkább ellenkezőjét te-
endi. Közölje velünk, hogy mely számok maradtak el önnek és társának,
most és mult évben, — szivesen kiegészítjük a példányt.

Zentára. A három példány illetékét várjuk.

M. Óvára. A cikket nem sokára közleni fogjuk.
Szendelakra. A hiány 362.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

HIRDETÉSEK.

MOLL

SEIDLITZ PORA

Az utolsó világműkiállításán a hivatalos „Wiener Zeitung“ számai szerint minden hasonnemű házi gyógyszerek közt egyedül csak ez tüntetett ki érdemmel, s a nemzetközi esküszéknek ezen főhatalmu nyilatkozata által e készítmény fölülmulhatlan minősége és dicséretreméltósága a bel és külföld minden hasonnemű készítményei irányában elvitázhatlanul bebizonyított.

Egyedül központi szétküldő raktár: Bécsben a „golya“ című gyógyszertárban, Tuchlauben, Wandel-szálloda átellenében. — Ára egy bepecsételt eredeti skatulyának 1 frt. 12 krt. pp. Pontos használati utasítások minden nyelven.

Ezen, ezer példákban és sok évi tapasztalás után mint kitünőnek bebizonyult Seidlitz-porok városn és vidéken most már oly általános elismerésre találtak, miszerint azoknak hire jelenleg az ausztriai birodalom határain messze túlterjed. Hogy mit képes mivelni Moll Seidlitz-porainak biztos gyógyereje, nevezetesen gyomor és alhasi bántalmaknál, s hogy azok mily jelentékeny segélyt nyújtanak májbetegség, hasszorulás, aranyér, szédülés, szívdobogás, vértodulás, gyomor-görcs nyálkásodás, gyomorégetés s külömbféle nőnemi betegségeknel azt már mint bebizonyult tényt kell elismerni és számos gyenge idegzetű személyek e porok okos használata által már gyakran lényeges könnyebbülést és új életerőt nyertek.

☞ **Temesvárott** rendeléseket fogad a fenebbi gyógy-szerekre **Uhrmann M.** papir- és mű-árus úr.